

НИКОЛАЙ РАЙНОВ
НЕВОЛЯ И БОГАТСТВО
ТАТАРСКА ПРИКАЗКА

chitanka.info

Имало двама братя. Единият бил богат, а другият — беден. Те били и двамата работливи, но на единия вървяло, а на другия — не. Скоро първият забогатял дотолкова, че се преселил в града, направил си там голяма къща и се заловил за търговия. А вторият останал да живее в село. Той имал дребни деца. Колкото и да залягали с жена си да спечелят нещо, много често не можели да изкарат и за хляб. Децата плачели — нямали що да ядат.

Един ден сиромашът казал на невестата си:

— От сутрин до вечер се трудя и потя, а не припечелвам и за хляб. Дали да отида в града, при брата си, и да го помоля да ми намери някаква работа? Може би там ще успея.

— Опитай се! — казала жената. И той отишъл в града.

— Брате — рекъл на богаташа, — в голяма неволя сме изпаднали. Жена ми и децата ми нямат що да ядат. Моля ти се, помогни ми! Ти си ми брат. Намери ми някаква работа, да изкарам малко пари.

— Много искаш — казал богаташът. — Пари никой няма да ти даде. Може да ги пропиеш. Ако си съгласен да работиш за един хляб, и аз мога да ти дам работа. Но пари — не.

— Ти знаеш, че не пия. Ала щом не може иначе — и за един хляб съм готов да ти работя.

Заловил се той за работа — ратайска работа. Мел двора, чесал конете, носел вода, сякъл дърва, пренасял камъни. Работил цяла седмица. В събота следобед брат му го извикал, дал му един голям самун и му казал:

— Ето ти платата за тая седмица. Ако искаш, ела в понеделник пак на работа. Но дойдеш, не дойдеш в понеделник — утре заповядай с жена си на гости: искам да те нагостя като брат. Утре ми е именният ден.

— Благодаря — казал сиромашът.

Отишъл си той вкъщи и казал на жена си що е работил и колко е спечелил.

— Малко е — рекла тя, — но по-добре малко, отколкото никак. Поне децата ще има какво да хапнат днес и утре.

— За утре брат ми ни кани с тебе на гости: имал имен ден. Да идем ли?

— Как ще идем? Там ще надойдат търговци с кадифени облекла и скъпи кожуси, а ние с тебе нямаме дрехи за пред света. Ще ни бъде срам да се покажем пред хората. Не сме за гости.

— Така е, но аз обещах. Нали ми е брат, как да го наскърбя? Па и работа ми дава...

— Добре тогава, да отидем.

На сутринта станали рано и тръгнали към града. Отишли в къщата на богаташа. Там били вече надошли много големци, търговци, чиновници, съдии. Сиромасите ги поздравили и се свили до печката, накрай дървената пейка: на трапезата ги било срам да седнат, па и никой ги не поканил. Домакинята почнала да разнася ястия и питиета на гостите. Сиромасите не погледнала. Всички почнали да ядат, да пият и да се шегуват. А сиромасите гледали и не смеели да се обадят.

— Забравиха ни — пошъпнала жената на мъжа си.

— Да, изглежда, че наистина са ни забравили — казал с половин глас мъжът и се поизкашлял.

Но богаташът се направил, че не чува. Гостите дълго яли, пили и пели весели песни. Най-сетне станали да си тръгват. Всички поблагодарили на домакините. Приблизихи се и сиромасите съпрузи. И те поблагодарили. Развеселените гости си тръгнали и по пътя се разпели: те били доста пийнали. Сиромахът казал на жена си:

— Невясто, да запеем и ние някоя песен.

А тя казала:

— Защо ставаш толкова глупав? Другите пеят, защото са преяли и препили. А ние защо ще пеем? Хапнахме ли нещо? Пийнахме ли нещо? Гладни дойдохме, гладни се връщаме.

— Нищо от това, невясто. Нали и ние сме били на гости, на имен ден? Срам ме е — като ни види някой, че се връщаме умърлушени, да си помисли, че не са ни гостили. Като ни чуят, че пеем, всички ще рекат, че се връщаме нагостени.

— Като ти е до песен, пей! Мене ми се никак не пее. Повече ме избива на плач.

Мъжът се разпял. Но каква е тая работа? Той пее сам-самин, а се чуват два гласа.

— Невясто, ти ли ми пригласяш натънко?

— Да ти пригласям ли? И през ум не ми минава. Нали ти казах, че не ми е до песен?

— Че кой пееше преди малко с мене?

— Откъде ще знам?

Селянинът запял отново. Пее — а се чуват два гласа: един дебел и един тънък.

Той млъкнал, млъкнал и другият глас.

— Кой ми приглася? — запитал.

— Аз, Неволята. Аз ти пригласям.

— Че къде си, та те не виждам?

— Тук съм, тук. С тебе вървя.

— Излез отпреде ми — да те видя!

Изведнъж пред сиромаша застанала Неволята — една суха, жълта жена, дрипава, боса и гологлава, с побеляла коса и сбръчкано лице.

Стигнали в село. Неволята казала на сиромаша:

— Хайде да отидем в кръчмата! Брат ти не те нагости. Аз искам да те почерпя.

— Да идем — казал селянинът.

Отишли в кръчмата. Неволята поръчала вино и луканки. Яли, пили, пели, веселили се. Накрая селянинът казал:

— Хайде, Невольо, плащай, че да си вървим! Вкъщи ме чакат.

А Неволята рекла:

— Аз черпих, а пък ти ще платиш.

— С какво ще платя, като нямам пари?

— Ще си заложиш на кръчмаря кожуха. Той ще удържи парите за виното и луканките, па на това отгоре ще ти даде и хляб — да отнесеш у дома си. Нали добре го намислих?

— Добре, но какво ще правя без кожух? Ще измръзна.

— Глупчо, глупчо! Иде пролет, а после — лято. Защо ти е през лятото кожух?

Селянинът заложил кожуха на кръчмаря. Отишъл си. С него влязла в къщата и Неволята. Легнала до огнището и заспала. На другия ден се разпъшкала: глава я боляла. Па и на селянина се не работело. Надвечер Неволята казала:

— Хайде да отидем пак в кръчмата. Аз ще почерпя.

— Не ща — рекъл сиромашът. — Ти си се научила да черпиш, а друг да плаща. Нямам ни пари, ни кожух за залагане.

— И това ще се нареди. Ти ела с мене, па се не бой! Пари ще намерим.

Отишли. Пак пили, яли, веселили се, а на тръгване Неволята накарала селянина да заложил на кръчмаря шейната си.

Тъй се пропилил сиромашът. Днес — колата, утре — ралото, вдругиден — воловете: всичко изпозаложил, всичко изпопил. След месец била заложена и хижата, дето живеело бедното семейство, и кожухът на невястата, и котлето, дето си варели гозба.

Когато Неволята казала на сиромаша да отидат пак в кръчмата, той й рекъл:

— Сега ми олекна вече, Невольо: нямам ни къща, ни кожух, ни шейна, ни рало, ни волове. Нищо нямам. А който няма нищо, той няма и грижа за нищо. Ако щеш, води ме в кръчмата, ако щеш — отвъд кръчмата. Само едно запомни: отсега нататък нито черпя, нито плащам.

Тогав Неволята се угрижила.

— Добре — рекла. — Аз ще черпя, аз и ще плащам отсега нататък. А ти ще правиш каквото ти кажа.

— Кажи що да направя!

— Ще изпросиш от съседа си за един ден колата и воловете му. Ще кажеш, че отиваш за дърва.

Отишъл той и помолил съседа си да му даде колата и воловете.

— Трябват ми да си докарам дърва — рекъл. — Ако искаш, готов съм да ти работя цяла седмица за отплата.

— Добре. Вземи ги, но гледай да ги не претовариш!

— Разбира се, съседе. Нима пръв път отивам за дърва?

Подкарал сиромашът колата. Когато излязъл от селото, настигнала го Неволята и се качила на колата: тя била много слаба, не й се вървяло.

— Накъде да карам?

— Към големия оброчен камък, дето е накрай полето, при гората. Знаеш ли го?

— Знам го. Стигнали до мястото.

— Повдигни камъка и го отмести! — рекла Неволята. — Аз ще ти помогна, колкото мога.

Когато преместили камъка, под него зинал дълбок трап, пълен догоре с жълтици. Селянинът натоварил парите на колата.

— Я виж, Невольо, дали не е останала някоя жълтица в трапа!

— Не е. Ни една се не вижда.

— Слез в трапа: там ще видиш по-добре!

Неволята скочила в трапа, а селянинът я похлупил с камъка. После покрил жълтиците с тор, съчки и клони, па подкарал колата и си казал:

— Добре, че затиснах Неволята в трапа. Да я бях оставил на свобода, щеше да ми пропиет и тия пари.

Като откарал жълтиците у дома си, той ги скрил в зимника. Върнал на съседа си колата и воловете, но не му казал нищо. А на другия ден отишъл да му работи, както бил обещал. И понеже Неволята не била вече с него — тръгнало му на добре. Като излязъл да оре нивата на съседа, изровил в нея гърне с жълтици. Отнесъл ги на съседа си и му казал как и къде ги е намерил.

— Благодаря ти — рекъл оня. — Половината ще дам на тебе, защото ти ги намери.

И му дал половината. Тогава селянинът си накупил имот, издигнал си висока къща, сдобил се с гора, с добитък, с нивя и ливади. Годината била плодородна. Той спечелил от едно хиляда. А жълтиците в зимника си стоели още непокътнати. След няколко години той станал най-голям богаташ в оня край.

Чул за това и брат му, но не повярвал. Ала един ден видял, че сиромашът идва на кон в града, при него. Идва и кани него и жена му на гости. На имен ден го кани.

— Чух, че си разбогатял — рекъл търговецът. — Вярно ли е? Порано нямаше що да ядеш, а сега каниш и гости... С такова разсипничество няма да отидеш далече.

— Ба, не се грижи за мене! Има и за гостите, има и за децата. Порано наистина няхах що да ям, но сега имам — струва ми се — повече и от тебе. Ела да видиш!

— Благодаря, ще дойда.

На другия ден търговецът отишъл с жена си в селото. Гледат: висока къща, разкошно наредена, много по-хубава от тяхната, с големи градини наоколо. Къща като дворец. Завидели те на селянина. А като седнали на трапезата, видели, че идват всякакви хора — и бедни, и богати, и слепи, и куци... И домакинята гоцава всички, а домакинът приказвал с всички. На брата си и на жена му той не казал дума, макар че и тях гостили като другите.

Когато свършил угощението и гостите се разотишли, търговецът запитал селянина:

— Как се замогна за такова късо време, братко? С търговия ли спечели толкова пари, или ограби някого?

— Не улучи, брате. Ни с търговия, ни с обир. Мене ми пречеше Неволята и докле се отърва от нея, много патих.

И той му разказал как Неволята вървяла по петите му и го дебнела деня и нощя; как го накарала да тръгне с нея по кръчмите и да пропие всичко; как заложил и дрехи, и имот, додето му останало само едно тяло и една душа; как след това — като видяла, че няма вече нищо за залагане — Неволята му показала трапа с парите, как — най-сетне, — след като натоварил жълтиците, той накарал Неволята да влезе в трапа и я похлупил с тежкия камък, та се отървал от нея завинаги.

Завистливият брат си помислил:

„Ще отида накрай полето и ще пусна Неволята. Нека се върне тя при брата ми и нека го опропасти, та да ми се не надува с богатството си.“

На заранта той изпратил жена си в града, а сам се запътил към оброчния камък. Стигнал там, напънал се и отместил камъка, па се надвесил да види в трапа ли е Неволята. А тя като дявол скочила изведнъж и му се яхнала на гърба, па се стиснала за него.

— Това ли се казва приятелство? — писнала тя с тънкото си гласче. — Аз ти показах жълтиците, а ти ме зарови, за да умра от глад. Сега вече няма да се откъсна от тебе. Ни за миг няма да те изпускам.

— Слушай, Невольо! — рекъл изплашено търговецът. — Ти имаш грешка. Аз не съм те затварял в тоя трап. Аз те виждам за пръв път.

— Хайде де! Недей лъга! Ти си, ти!

— Не съм, кълна ти се, че не съм аз.

— Ами кой друг ще е?

— Брат ми. Той ми разказа всичко и аз дойдох да те пусна.

— Лъжеш, хитрецо! Ти веднъж вече успя да ме измамиш, но втори път няма да ти се дам. Каквото щеш, приказвай, не слизам от гърба ти. Хайде отнеси ме в кръчмата, че ми е загоряло гърлото.

Търговецът се направил на глух. Отишъл си право вкъщи. Неволята му не слязла от гърба и там. Никой не я виждал, никой й не

чувал гласа освен оня, който я носел на гърба си. Тя постоянно повтаряла да я отнесе в кръчмата, но той — като помнел братовите си думи — не я слушал.

На другия ден заранта дошли хора и казали на търговеца, че един кораб, натоварен с негови стоки, потънал в морето. Тогава богатият решил да отиде за пръв път в кръчмата — дано забрави скръбта си. Там Неволята слязла от гърба му и почнала да пие и да яде с него. Много пари изгуляли те тая нощ.

На сутринта съобщили на търговеца, че наводнение отвлякло големия му чифлик заедно с едрия и дребния добитък. На мястото останали развалини. Още по-тежко станало на търговеца. Но Неволята го утешила: и този път го подмамила да отиде в кръчмата.

Загубите идвали една през друга, една от друга по-големи. За късо време богатият търговец обеднял. Той вече не излизал от кръчмата. Пиел, залагал и за всичко слушал гласа на Неволята. Найсетне се отчаял: решил да се обеси.

Отишъл той при жена си и ѝ казал какво намерение има. А тя му рекла:

— Щом е виновна за всичко Неволята, защо се не отървеш от нея? Нали видя: брат ти се отърва от Неволята и му тръгна на добре. Махни от себе си тая пуста Неволя!

А тя, като чула тия думи, още по-силно се стиснала за шията на търговеца.

— Не ме пуска, невясто, не ме пуска. Как да се отърва от нея, като се е стиснала на шията ми? Намислих да се обеса, та и нея ще стисна с въжето — да умре. Поне на вас с децата тогава ще тръгне.

Като чула това, Неволята скочила от гърба на човека, па се хванала за дрехата му. Тогава той намислил една хитрост. Излязъл на двора и отсякъл два дъбови клина. Единия от тях забил яко от едната страна на главината на едно колело. Неволята гледала и не разбирала що прави. Той вдигнал на рамо колелото, взел и другия клин и брадвата, па тръгнал към реката.

— Що си намислил да правиш? — попитала Неволята. — Да нямаш намерение да се давиш?

— Улучи — казал търговецът.

— Ами защо ти е това колело?

— Ще си оставя на него дрехите. След като се удавя, защо ще ми са дрехи?

И той си съблякъл горната дреха, па я оставил на колелото. А Неволята рекла:

— Щом си намислил и тъй да се давиш, поне да отидем в кръчмата, та да изпием тая дреха.

— Слушай, проклета Невольо! Досега каквото си казала, все съм бил готов да го изпълня. А ти ни веднъж не си ми угодила.

— Добре. Кажы що искаш!

— Хайде да поиграем на криеница.

— Да поиграем.

— Ти замижи, а аз ще се скрия.

Неволята замижала, а търговецът се пъхнал под колелото и си наметнал отгоре дрехата. Неволята го намерила бързо.

— Хайде сега пък ти замижи! Но да знаеш, че не ще можеш лесно да ме намериш. Аз ще се пъхна в някоя цепнатина, дето не можеш ме намери — и три години да търсиш.

— Ще видим. Хайде крий се!

Неволята почнала да обикаля и видяла цепнатината в главината на колелото. Пъхнала се там и се свила тъй, че цяла се скрила вътре. Търговецът разбрал, че е там. Взел клина и го зачукал с брадвата тъй, че Неволята не можела вече да излезе. После грабнал колелото и го хвърлил в реката.

Неволята се удавила, а търговецът се върнал вкъщи. Оттогава всичко му потръгнало пак, но той се отучил да завижда и да се гордее с богатството си.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.